

FNs bærekraftsmål, styring og samstyring

Gro Sandkjær Hanssen, NIBR-OsloMet

1. FNs bærekraftsmål (SDG)

1.1 Fundamentet – bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling ble i Brundtlandrapporten i 1987 definert som: *Utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.*

På bakgrunn av Brundtlandrapportens diskusjon av begrepet bærekraftig utvikling ser vi at det tegner det seg et bilde av tre tydelige dimensjoner som alle må ivaretas om utviklingen skal være bærekraftig: en *økonomisk*, en *miljømessig* og en *sosial*. Den *økonomiske dimensjonen* handler om å sikre økonomisk trygghet for mennesker og samfunn, fordi ulikhet er en kilde til uro og splittelse i befolkningen. Jevnere fordeling av ressurser og god og trygg tilgang til offentlige tjenester, som helse og utdanning, er viktige forutsetninger for et fredelig og rettferdig samfunn. Den *sosiale dimensjonen* handler om å sikre at alle mennesker får oppfylt rettighetene sine, har mulighet til å påvirke egne liv og samfunnet de lever i, og har et godt og rettferdig grunnlag for et anstendig liv. Utdanning, anstendig arbeid, likestilling, kulturelt mangfold og et godt helsetilbud er viktige aspekter. *Miljø- og klimadimensjonen* handler om samfunnets evne til å ta vare på naturen og klimaet som en fornybar ressurs for mennesker – både i dag og fremover. Klimagassutslippene representerer i dag en stor trussel mot bærekraftig utvikling, og fordrer umiddelbar innsats for å unngå klimaendringer som fører til naturkatastrofer, ødeleggelse av næringsgrunnlag og ødeleggelse av økosystemer (utryddelse av arter)¹.

Bærekraftig utvikling må sees på som et *relasjonelt system*², som innebærer at det eksisterer dynamikker internt innen deler av systemet og eksternt mellom ulike deler av systemet. Vanligvis opererer man med sosial, økonomisk og økologisk bærekraft og at disse tre systemene skal være bærekraftige i seg selv (intern relasjon), i relasjon til hverandre (ekstern relasjon) og at dersom en av dimensjonene forringer en av de andre, vil dette virke tilbake og gi negative konsekvenser (ekstern relasjon med feedback).

1.2 FN's bærekraftsmål er ny arbeidsplan – som konkretiserer mer enn tidligere

FNs 17 bærekraftsmål (SDG), som Norge har forpliktet seg til å nå innen 2030, er verdens felles arbeidsplan, blant annet for å sikre sosial rettferdighet og god helse og stanse tap av naturmangfold og klimaendringer. Målene bygger på det langvarige arbeidet med bærekraftig utvikling, fra Brundtlandkommisjonen til nå. Målene tar over for tusenårsmålene (2000-2015)³, som er blitt kritisert for kun å adressere symptomer på fattigdom. Hva er så nytt?

¹ <https://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Baerekraftig-utvikling>

² Hofstad og Bergsli (2017) og Jerkø (2009) (Ariansen 1995).

³ <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>

For det første har bærekraftmålene en ambisjon om å gjøre noe med årsakene til fattigdom, ulikhet og klimaendringer – ikke symptomene. For det andre konkretiseres bærekraftig utvikling i 17 bærekraftsmål, med 169 delmål. Konkretiseringen bidrar til det operasjonaliseringsarbeidet som hver organisasjon, som fylkeskommuner kommuner må gjøre, for å spesifisere hvordan man skal oppnå målene i sin kontekst.

Det nye er for det tredje at *sammenhengstenkningen* er enda sterkere betont enn tidligere. Da målene ble vedtatt i 2015, var det med en ny forståelse for at økonomi, ulikhet og miljø påvirker hverandre i større grad enn det vi trodde tidligere. Det er sammenhengen mellom disse tre dimensjonene som avgjør om noe er bærekraftig. For ikke å bruke opp den eneste kloden vi har, må vi finne løsninger som balanserer belastningen på miljøet med forbruket og økonomien vår, og vi må finne bedre måter å fordele ressursene på. Det er bærekraftig både for mennesker og miljøet (FN-sambandet 2019). SDG (målene) bygger derfor på at miljø, økonomi og sosial utvikling i enda sterkere grad må sees i sammenheng⁴, og skal vise veg mot en bærekraftig utvikling på kort og lang sikt⁵. Målene representerer dermed en sterk sammenhengstenkning som ofte er vanskelig å få til i en offentlig forvaltning, fordi denne gjerne er bygd opp rundt sterke sektorprinsipp.

For det fjerde er et av hovedprinsippene i bærekraftsmålene er at ingen skal utelates (Leaving no one behind). De mest sårbare menneskene må derfor prioriteres, og dette gjelder i alle land.

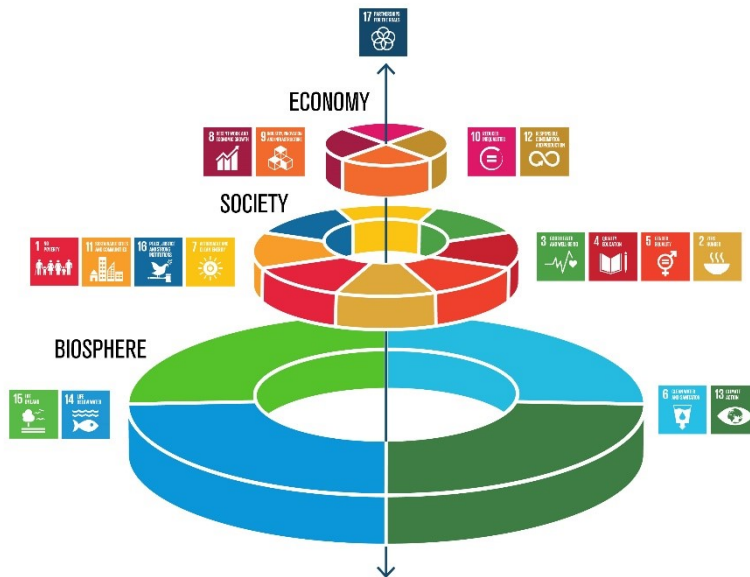
For det femte vurderer mange at FNs 17 bærekraftsmål representerer en *tyngdeforskyvning*, og dermed må sees som uttrykk for en *revurdering av tradisjonelle balanseringsprinsippet* i bærekraftig utvikling (Stockholm Resilience-centre 2018, Hanssen og Aarsæther 2018). Tidligere har sammenhengstenkningen mellom miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft blitt sett på som likevektige dimensjoner. Men både klimaendringer og tap av naturmangfold har ført til at flere tar til orde for en tyngdeforskyvning, begrunnet i en resilience-tankegang (Stockholm Resilience centre 2018). Begrepet «resilience» kan oversettes til robusthet og beskriver evnen til å reagere og komme seg, gjenopprette den tidligere tilstanden eller eventuelt å utvikle seg som følge av akutt sjokk eller vedvarende endringsprosesser, og er derfor relevant for forståelsen av hvordan samfunnet kan tilpasse seg et klima i endring. Man opererer ofte med tre former for resilience – teknisk, økologisk og

⁴ <https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/mat/fns-barekraftmal/fns-barekraftsmal/id2538121/>

⁵ <https://www.regjeringen.no/contentassets/cc2c53c65af24b8ea560c0156d885703/nasjonale-forventninger-2019-bm.pdf>

evolusjonær⁶. I den evolusjonære robustheten ligger både tilpasning til et mer usikkert og risikofylt samfunn som følge av at klimaet er i endring, og samfunnets evne til å håndtere, men også redusere klimapåvirkningen⁷. Dermed møtes klimatilpasning og klimaomstilling i den evolusjonære robustheten. Figuren nedenfor viser denne nye måten å se på forholdet mellom dimensjonene, og FNs 17 bærekraftsmål⁸.

Figur: Forholdet mellom bærekraftdimensjonene ut fra et resilience-perspektiv (Azote Images for Stockholm Resilience Centre⁹ 2018)

Figuren får frem at samfunn og økonomi er innvevd i, og avhengig av, biosfæren. Når biosfæren nå er truet – gjennom menneskeskapte klimaendringer og tap av naturmangfold – må de miljø- og klimamessige hensynene også *veie tyngre* i balanseringen. Forskning viser tydelige svakheter i lokale og regionale (og nasjonale) plan- og beslutningssystemers evne til å *håndtere det nye utfordringsbildet knyttet til klimaendringer på en helhetlig måte*, og likeså de økologiske, sosiale og økonomiske konsekvensene som følger av dem (Hanssen og Aarsæther 2018a,b, Wiig mfl 2019). Legger man den vedtatte internasjonale og nasjonale klimapolitikken til grunn, bør nasjonal, regional og lokal planlegging og politikk i større grad være redskap for transformasjon mot et lavutslippssamfunn. Også sosial bærekraft må i større grad sees på som en forutsetning for økonomisk bærekraft. Blant annet er reduksjon av sosiale helseforskjeller et uttalt mål, både for pbl (2008) og folkehelseloven, men ivaretas ikke tilstrekkelig i dagens planlegging.

2. Nasjonale forventninger til hvordan fylkeskommuner og kommuner skal arbeide med FNs bærekraftsmål

I Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging som ble la frem 14.5.2019 har regjeringen bestemt at bærekraftmålene skal være *det politiske hovedsporet* for å ta tak i vår tids største utfordringer. Regjeringen understreker her at fylkeskommuner og kommuner er nøkkelaktører for å realisere FNs bærekraftsmål i Norge. De er nærmest befolkningen, lokale bedrifter og

⁶ Davoudi (2012)

⁷ (Davoudi 2012: 302, se bl.a. Folke et al. 2010).

⁸ Bærekraftbegrepet er i de siste årene blitt operasjonalisert av FN i 17 mål for bærekraftig utvikling frem mot 2030 (SDG⁸), vedtatt av medlemslandene i 2015, og skal gjelde som veikart for den globale innsatsen for en bærekraftig utvikling.

⁹ <http://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-how-food-connects-all-the-sdgs.html> (15.9.2018)

organisasjoner. Samtidig er de ansvarlige for mye av den sosiale og fysiske infrastrukturen som påvirker befolkningens levekår og utviklingsmuligheter. Derfor er det viktig at bærekraftmålene innarbeides og blir en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen, og dermed fylkeskommuners og kommuners virksomhet. Regjeringen legger vekt på at arbeidet med å realisere bærekraftmålene sikres bred forankring gjennom den regionale og kommunale planleggingen. Regjeringen understreker også fylkeskommunenes nøkkelrolle (sammen med statlige myndigheter) i å *bistå kommunene* i arbeidet med å følge opp bærekraftmålene.

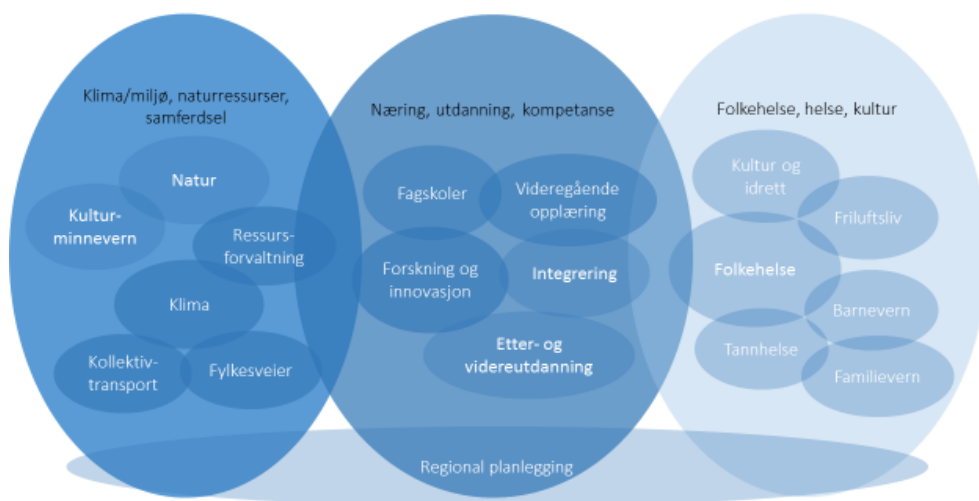
Mange fylkeskommuner er i gang med å bruke bærekraftmålene eller vurderer å ta dem i bruk som grunnlag for eget styringssystem, herunder regional planlegging og organisering av egen virksomhet. KS har innledet dialog med kommunesektoren om implementeringen av bærekraftmålene i kommuner og fylkeskommuner. Der har det kommet fram at utviklingsarbeidet bør handle om:

- Verktøy for implementering, herunder fylkeskommunenes og kommunenes handlingsrom
- Relevante indikatorer
- Kunnskapsdeling og erfaringsutveksling
- Politisk engasjement, endringsvilje og forankring

3. Eksempler – økte forventninger om hvordan dere skal løse samfunnsutfordringer – ut fra regionreform og FNs bærekraftsmål

Regionreformen har som et viktig mål at den helhetlige samfunnsutviklerrollen til det regionale folkevalgte nivået skal styrkes. Dette er i tråd med sammenhengstenkningen i SDG-målene. Hagen-rapporten¹⁰ peker på tre områder hvor det er viktig at den regionale politikken – og den samlede virkemiddelbruken (til alle myndighetsnivåer) sees i sammenheng. Disse kan illustreres med følgende figur.

Figur 2. Oppgaveområder må sees i sammenheng.

I St.Meld.6 (2018-2019) fremheves særlig at fylkeskommunen skal ta et større helhetlig ansvar for en helhetlig kompetansepolitikk. I den sammenheng kan FNs bærekraftsmål nr 8 løftes frem som relevant, «Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle». Særlig er bærekraftsmål 8.5 relevant:

¹⁰ Rapport fra ekspertutvalget for regionreformen, Hagen-utvalget/KMD 2018.

Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, deriblant ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, og oppnå lik lønn for likt arbeid

Målet om full og produktiv sysselsetting er relevant for Norge, hvor 10 % av unge står utenfor utdanning og arbeid¹¹. Oslo kommune har lenge brukt anskaffelsesregimet til å kreve lærlingeplasser. De krever nå minimum 10 % lærlinger på kontraktene på områder med behov for lærlinger¹². Oslo kommune har også begynt å bruke anskaffelsesregimet til å nå andre mål, ved å kreve klimavennlige byggeplasser, og på den måten bidra til produktinnovasjon og reduksjon av klimagassutslipp. Dette er et eksempel på områder hvordan bærekraftmålene kan brukes til å stimulere offentlige aktører til å bruke nye virkemidler for å nå egne mål. Stortinget har nå skjerpet kravet om lærlingeplasser i offentlige anskaffelse.

Andre viktige mål å ta tak i er bærekraftmål 9.4:

«omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med en mer effektiv bruk av ressurser og større anvendelse av rene og miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser, der alle land gjør en innsats etter egen evne og kapasitet».

Og bærekraftmål 9.5:

«Styrke vitenskapelig forskning, oppgradere næringslivssektorenes teknologiske evne og kapasitet i alle land, særlig utviklingsland, herunder og innen 2030 ved å stimulere til innovasjon og ved en betydelig økning i antall ansatte innenfor forsknings- og utviklingsvirksomhet per million innbyggere, samt ved å øke bevilgningene til offentlig og privat forskning og utvikling»

Relevante spørsmål å stille seg er derfor: Hvordan skal dere i fylkeskommunen gå frem for å sikre dette? Fylkeskommunene har gjennom de siste årene fått flere virkemidler som kan sees i sammenheng for å få en sterkere satsing på dette området. FNs bærekraftmål nr 9.5 må imidlertid operasjonaliseres i delmål – hvor man kan måle konkret måloppnåelse. Hvordan ser dere virkemiddelbruken deres i sammenheng, og klarer å stimulere bedrifter og næringsliv, samt stimulere nasjonale myndigheter (for eksempel til økte bevilgninger)?

3. Hvordan sikre sammenhengstenkning?

Den økte vektleggingen av en bærekraftig regional samfunnsutvikling – med FNs 17 bærekraftmål som utgangspunkt - fordrer i større grad en arbeidsform som kombinerer at 1) den tradisjonelle myndighetsutøvelsen i større grad skjer etter et «whole-up-government»-prinsipp i egen organisasjon (intern samordning i det offentlige), og b) med *samstyring* med andre aktører (myndighetsaktører og eksterne aktører) som arbeidsform.

3.1 Hvordan få hele organisasjonen til å dra i samme retningen og sørge for at denne retningen gir bærekraftig utvikling? (Whole-up-government)

Utfordringen i dag er blant annet at fylkeskommunene tar opp i seg den sektoriserede forvaltningspraksisen, og ikke klarer å se sine sektorområder i sammenheng (Hanssen og Hofstad 2015, 2016). Det finnes en rekke styringsvirkemidler som fylkeskommunen har tilgjengelige, som kan og bør brukes i dette øyemed, og i tillegg vil organiseringen virke inn på evnen til å få hele organisasjonen til å dra i samme retning.

¹¹ I OECD er tallet 15%. Enkelte fylkeskommuner i Norge er på samme nivå, altså 15% (blant annet Vestfold).

¹² <https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/for-vare-leverandorer/oslomodellen/#gref>

3.1.1 Bruke overordnede styringsvirkemidler

- Regional planstrategi
- Andre strategier
- Regionale planer, med handlingsprogram
- Budsjett
- Klimabudsjett
- Arealregnskap (i kombinasjon med klimabudsjett)
- Lage mål- og resultatstyringssystemer basert på FNs bærekraftsmål (Asker)

3.1.2 Organisering – hvordan kompensere for en sektorisert fylkeskommune

- Tverrsektorielle arenaer
- Kompetansenettverk, lærende nettverk innad
- Ledergruppen som koordinerende instans
- Organisasjonskulturbygging

3.1.3 Politisk lederskap som sikrer helhetlig regional politikk

- Politisk organisering
- Politisk arbeidsform
- Samspill mellom adm, fag og politikk

Spørsmålet nå er hvordan fylkeskommunene arbeider med utmeislingen av en ny politisk målstruktur, basert på de 17 bærekraftmålene, og hvordan de nedfeller denne målstrukturen i styringsvirkemidlene og endrer organisasjonen for å kunne sikre sammenhengstankegangen som ligger til grunn for målene. I tillegg vil det være nødvendig å arbeide frem en mer konkretisert mål- og resultatsstyringsmodell for å bedre å synliggjør hvordan fylkeskommunen svarer dette ut.

3.2 Samstyring med myndighetsorgan og andre aktører

Samstyring har lenge vært en viktig måte fylkeskommunen utøver sin *regionale samfunnsutviklerrolle* på, i og med at rollen innebærer flere dimensjoner: å være strategisk retningsgiver, å mobilisere næringsliv, sivilsamfunn og kultursektor, og å samordne egen og andre offentlige myndigheters virkemiddelbruk og myndighetsutøvelse. Selv om den mobiliserende dimensjonen alltid har vært tydelig i fylkeskommunenes virksomhet, hvor flere har utviklet gode modeller for samarbeid med kommunene, næringsliv og sivilsamfunn, så ser vi behov for en enda sterkere vektlegging av samstyring. Bærekraftmålene, særlig nr 17, understreker at «for å lykkes med bærekraftsmålene trengs det nye og sterke partnerskap. Myndigheter, næringslivet og sivilsamfunnet må samarbeide for å oppnå bærekraftig utvikling». Som et mellomnivå ser vi i tillegg at fylkeskommunene i større grad har blitt viktige i samordningen av lokal, regional og nasjonal innsats på ulike felt. Det har blant annet utvikles seg flere avtaleordninger (byvekstavtaler), hvor forvaltningsnivåene må forhandle med hverandre, og her er det viktig at fylkeskommunen videreutvikler sin rolle. Samstyringsprinsippet øker samtidig styringskompleksiteten. Kompleksiteten er synlig i variasjoner av organisering av tjenester, variasjoner i samarbeidspartnere og ikke minst sammensatte krav til leveranse. Økt vekt på samstyring fordrer dermed en større bevissthet hos fylkeskommunen på hvordan den som organisasjon utøver

sine roller, både å være effektive og gode samarbeidspartnere, involvere bredt og sikre demokratisk åpenhet, forankring og legitimitet.

Dette arbeidet må sees i sammenheng med resiliens-tankegangen – som er tydelig i bærekrafttankegangen i dag. Oversatt til fylkeskommunenes praktiske arbeid og perspektiv inn i arbeidet med bærekraftsmålene innebærer dette at man skal arbeide frem robuste fylkeskommune- og kommuneorganisasjoner som igjen skal sikre robuste lokalsamfunn og robuste (omstilte) arbeidsmarkeder. Det fordrer også en sterk fokus på at fylkeskommunen må arbeide målrettet sammen med kommunene, spesielt de som mangler utviklingskapasitet og –kompetanse.

3.2.1 Etablere arenaer, være arenabygger-ivaretaker og –facilitator.

Tradisjonelt har nye utfordringer blitt løst ved at de har blitt lagt til oppgavene til en allerede etablert sektor eller ved at man har opprettet en ny sektor. Som vi har sett er utgangspunktet for tankegangen bak FNs 17 bærekraftsmål at dette krever handling på tvers. Nettverksstyring og partnerskap velges gjerne når samfunnsmålene en ønsker å nå impliserer handling på tvers av offentlige sektorer og er avhengig av at privat sektor og sivilsamfunn bidrar. Denne samordningsfunksjonen innebærer også et ansvar for å skape gode møteplasser, nettverk og partnerskap (være en arenabygger), hvor man klarer å samle de relevante ressurskontrollerende aktørene, og slik sett styrke rollen som en arenabygger, arena-ivaretaker og arena-facilitator.

3.2.2 Oppnå mål gjennom kobling av offentlige og private ressurser/virkemidler (mobilisere)

Bærekraftmålene innebærer også økte forventninger til hvordan fylkeskommunen arbeider som «koblingsboks» mellom offentlig og privat innsats. Særlig gjelder dette i forventningene i St.meld 6.(2018-2019) om at fylkeskommunen skal ta rollen med å utforme en helhetlig kompetansepolitikk. En slik kompetansepolitikk vil være avhengig av gode koblinger mellom offentlige og private ressurser og virkemidler, for eksempel for å sikre FNs bærekraftsmål 8.5 (nevnt tidligere).

3.2.3 Oppnå bedre dialog med (sektoriserte) statlige aktører – gjennom strategisk regional retningsgivning (samordne)

I Meld. St. 14 (2014-2015) påpekes det at sektorsamordning er en utfordrende oppgave som følge av en økende sektorisert og segmentert statlig forvaltning. Allerede i planlovutvalgets to NOUer (NOU 2001:7, NOU 2003:14), understrekes dette samordningsbehovet. Siden Norge har en desentralisert velferdsstatsmodell, kreves det en omfattende samordning av offentlige myndighetsorgan, og deres innsats. Dette trekkes særlig frem i FNs bærekraftsmål 17.17, som understreker betydningen av å stimulere til og fremme velfungerende partnerskap i det offentlige. Spørsmålet i denne sammenheng er hvordan de nye fylkeskommunene kan ta en sterkere dialog/samordningsrolle også oppover – og gjennom tydelig, regional retningsgivning bidra til at de statlige virkemiddelaktørene samordner sin innsats med fylkeskommunens innsats.

3.3 Oppsummert: FNs 17 bærekraftmål som politisk bevisstgjøring – ikke avpolitisering

FNs 17 bærekraftmål er en arbeidsplan som skal bidra til å nå viktige mål som verdenssamfunn, men også å sikre målene for hvert enkelt lokalsamfunn. De kan således fungere som nyttige bevisstgjøringsredskap og bidra inn i den brede diskusjonen (særlig de nye) fylkeskommunene må ha i utformingen av et nytt målbilde. Det finnes imidlertid ingen fasit for hvordan man skal jobbe for å realisere FNs bærekraftmål, det er opp til hver enkelt fylkeskommune (og kommune) å operasjonalisere dem, og nedfelle dem i styringsdokumenter og –praksiser, samt hvordan de jobber for å realisere (også gjennom samarbeid). Gjennom et slikt operasjonaliseringsarbeid vil også politisk og administrativ ledelse i fylkeskommunene få eierskap til begrepene (mål og delmål) og tiltakene som skal sikre at målene nås. Det er derfor viktig at målene ikke blir brukt for å «avpolitisere» politikken, men tvert imot brukes som politisk bevisstgjøring og en tydeliggjøring av konsekvensene av politiske valg.

FNs bærekraftsmål

Artikkel | Sist oppdatert: 03.10.2016 | Utenriksdepartementet

Høsten 2015 vedtok FNs medlemsland 17 mål for bærekraftig utvikling frem mot 2030. Her følger en oversikt over målene.

1. *Utrydde alle former for fattigdom i hele verden*
2. *Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk*
3. *Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder*
4. *Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle*
5. *Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling*
6. *Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle*
7. *Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris*
8. *Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle*
9. *Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon*
10. *Redusere ulikhet i og mellom land*
11. *Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige*
12. *Sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre*
13. *Handle umiddelbart for å stoppe klimaendringene og bekjempe konsekvensene av dem*
14. *Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling*

15. Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av arts mangfold

16. Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer

17. Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling

Utfyllende oversikt

Mål 1. Utrydde alle former for fattigdom i hele verden

1.1 Innen 2030 utrydde all ekstrem fattigdom, for tiden målt til under 1,25 dollar om dagen å leve for

1.2 Innen 2030 og i samsvar med nasjonale definisjoner, minst halvere andelen menn, kvinner og barn i alle aldre som lever i fattigdom

1.3 Innføre nasjonalt tilpassede sosiale velferdsordninger, herunder minimumsstandarder, og innen 2030 nå de fleste fattige og sårbare

1.4 Innen 2030 sikre at alle kvinner og menn, særlig fattige og sårbare personer, har lik rett til økonomiske ressurser samt tilgang til grunnleggende tjenester, eierskap til og kontroll over jord og annen form for eiendom, arv, naturressurser, egnet teknologi og finansielle tjenester, herunder mikrofinansiering

1.5 Innen 2030 bygge opp motstandskraften til fattige og personer i utsatte situasjoner, slik at de blir mindre utsatt for og sårbare overfor klimarelaterte ekstreme hendelser og andre økonomiske, sosiale og miljømessige påkjenninger og katastrofer

1.a Sikre en betydelig mobilisering av ressurser fra mange ulike kilder, blant annet gjennom økt utviklingssamarbeid, for å gi utviklingslandene, særlig de minst utviklede landene, tilstrekkelige og forutsigbare virkemidler til å gjennomføre programmer og politikk med sikte på å utrydde alle former for fattigdom

1.b Opprette gode politiske rammeverk på nasjonalt, regionalt og internasjonalt nivå basert på utviklingsstrategier som gagnar de fattige og ivaretar kjønnspektivet, med sikte på å framskynde investeringer i fattigdomsbekjempende tiltak

Mål 2. Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

2.1 Innen 2030 utrydde sult og sikre alle mennesker, særlig fattige og personer i utsatte situasjoner, blant andre spedbarn, tilgang til trygg, ernæringsmessig fullgod og tilstrekkelig mat hele året

2.2 Innen 2030 utrydde alle former for feilernæring, og innen 2025 nå de internasjonalt avtalte målene som gjelder veksthemming og avmagring hos barn under fem år, samt ivareta ernæringsbehovene til unge jenter, gravide, ammende mødre og eldre personer

2.3 Innen 2030 doble produktiviteten og inntektene til småskalaprodusenter i landbruket, særlig kvinner, urfolk, drivere av familiebruk, husdyrnomader og fiskere, blant annet gjennom sikker og lik tilgang til jord, andre produksjonsressurser og innsatsmidler, kunnskap, finansielle tjenester, markeder og muligheter for verdiøkning samt sysselsetting utenfor landbruket

2.4 Innen 2030 sikre at det finnes bærekraftige systemer for matproduksjon, og innføre robuste landbruksmetoder som gir økt produktivitet og produksjon, bidrar til å opprettholde økosystemene, styrker evnen til tilpasning til klimaendringer, ekstremvær, tørke, oversvømmelser og andre katastrofer, og som gradvis fører til bedre jordkvalitet

2.5 Innen 2020 opprettholde det genetiske mangfoldet av frø, kulturplanter og husdyr samt beslektede ville arter, blant annet gjennom veldrevne og rikholdige frø- og plantelagre nasjonalt, regionalt og internasjonalt, og fremme tilgang til og en rettferdig og likelig fordeling av de goder som følger av bruk av genressurser og tilhørende tradisjonell kunnskap, i tråd med internasjonal enighet

2.a Øke investeringene, blant annet gjennom bedre internasjonalt samarbeid, i infrastruktur på landsbygda, forskning og veiledningstjenester innenfor landbruket, teknologiutvikling og opprettelse av genbanker for planter og husdyr, med sikte på å forbedre produksjonskapasiteten i landbruket i utviklingsland, særlig i de minst utviklede landene

2.b Korrigere og hindre handelsbegrensninger og -vridninger på verdens landbruksmarkeder, blant annet gjennom en parallell avvikling av alle former for eksportsubsidier på landbruksvarer og alle eksporttiltak med tilsvarende virkning, i samsvar med mandatet for Doha-runden

2.c Vedta tiltak for å sikre at markedene for matvarer og deres biprodukter virker etter sin hensikt, og legge til rette for rask tilgang til markedsinformasjon, blant annet om matreserver, for å bidra til å begrense ekstreme svingninger i matvareprisene

Mål 3. Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

3.1 Innen 2030 redusere mødredødeligheten i verden til under 70 per 100.000 levendefødte

3.2 Innen 2030 få slutt på dødsfall som kan forhindres blant nyfødte og barn under fem år, med et felles mål for alle land om å redusere dødeligheten blant nyfødte til høyst 12 per 1000 levendefødte og blant barn under fem år til høyst 25 per 1000 levendefødte

3.3 Innen 2030 stanse epidemiene av aids, tuberkulose, malaria og neglisjerte tropiske sykdommer samt bekjempe hepatitt, vannbårne og andre smittsomme sykdommer

3.4 Innen 2030 redusere prematur dødelighet forårsaket av ikke-smittsomme sykdommer med en tredel gjennom forebygging og behandling, og fremme mental helse og livskvalitet

3.5 Styrke forebygging og behandling av misbruk, blant annet av narkotiske stoffer og skadelig bruk av alkohol

3.6 Innen 2020 halvere antall dødsfall og skader i verden forårsaket av trafikkulykker

3.7 Innen 2030 sikre allmenn tilgang til tjenester knyttet til seksuell og reproduktiv helse, herunder familieplanlegging og tilhørende informasjon og opplæring, og sikre at reproduktiv helse innarbeides i nasjonale strategier og programmer

3.8 Oppnå allmenn dekning av helsetjenester, herunder beskyttelse mot økonomisk risiko, og allmenn tilgang til grunnleggende og gode helsetjenester samt trygge, virksomme og nødvendige medisiner og vaksiner av god kvalitet og til en overkommelig pris

3.9 Innen 2030 betydelig redusere antall dødsfall og sykdomstilfeller forårsaket av farlige kjemikalier og forurensset luft, vann og jord

3.a Styrke gjennomføringen av Verdens helseorganisasjons rammekonvensjon om forebygging av tobakksskader i alle land

3.b Støtte forskning om og utvikling av vaksiner og medisiner mot smittsomme og ikke-smittsomme sykdommer som primært rammer utviklingsland, sørge for tilgang til nødvendige medisiner og vaksiner til en overkommelig pris, i samsvar med Doha-erklæringen om Trips-avtalen og folkehelse, som bekrefter utviklingslandenes rett til fullt ut å anvende bestemmelsene i avtalen om handelsrelaterte aspekter ved immaterielle rettigheter om adgangen til å verne om folkehelsen og særlig til å sørge for tilgang til medisiner for alle

3.c Oppnå betydelig bedre finansiering av helsetjenester og økt rekruttering, utvikling og opplæring av helsepersonell i utviklingsland samt arbeide for at slikt personell blir værende i landene, særlig i de minst utviklede landene og små utviklingsøystater

3.d Styrke kapasiteten i alle land, særlig i utviklingsland, for tidligvarsling, risikobegrensning og håndtering av nasjonale og globale helserisikoer

Mål 4. Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

4.1 Innen 2030 sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring av høy kvalitet som kan gi dem relevant og reelt læringsutbytte

4.2 Innen 2030 sikre alle jenter og gutter tilgang til god og tidlig omsorg og førskole, slik at de er forberedt på å begynne i grunnskolen

4.3 Innen 2030 sikre kvinner og menn lik tilgang til god teknisk og yrkesfaglig opplæring og høyere utdanning, herunder universitetsutdanning, til en overkommelig pris

4.4 Innen 2030 oppnå en betydelig økning i antall unge og voksne med kompetanse, blant annet i tekniske fag og yrkesfag, som er relevant for sysselsetting, anstendig arbeid og entreprenørskap

4.5 Innen 2030 avskaffe kjønnsforskjeller i utdanning og opplæring og sikre lik tilgang til alle nivåer innenfor utdanning og yrkesfaglig opplæring for sårbare personer, deriblant personer med nedsatt funksjonsevne, urfolk og barn i utsatte situasjoner

4.6 Innen 2030 sikre at all ungdom og en betydelig andel voksne, både kvinner og menn, lærer å lese, skrive og regne

4.7 Innen 2030 sikre at alle elever og studenter tilegner seg den kompetanse som er nødvendig for å fremme bærekraftig utvikling, blant annet gjennom utdanning for bærekraftig utvikling og livsstil, menneskerettigheter, likestilling, fremme av en freds- og ikkevoldskultur, globalt borgerskap og verdsetting av kulturelt mangfold og kulturens bidrag til bærekraftig utvikling

4.a Etablere og oppgradere utdanningstilbud som ivaretar hensynet til barn, personer med nedsatt funksjonsevne og kjønnsforskjeller, og sikrer trygge, ikke-voldelige, inkluderende og effektive læringsomgivelser for alle

4.b Innen 2020 oppnå en vesentlig økning, på verdensbasis, i antall stipender som er tilgjengelige for studenter fra utviklingsland, særlig de minst utviklede landene, små utviklingsøystater og afrikanske land, for å dem gi tilgang til høyere utdanning, blant annet yrkesfaglig opplæring og programmer for informasjons- og kommunikasjonsteknologi, teknikk, ingeniørfag og vitenskap, i utviklede land og i andre utviklingsland

4.c Innen 2030 oppnå en vesentlig økning i antall kvalifiserte lærere, blant annet gjennom internasjonalt samarbeid om lærerutdanning i utviklingsland, særlig i de minst utviklede landene og i små utviklingsøystater

Mål 5. Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling

5.1 Gjøre slutt på alle former for diskriminering av jenter og kvinner i hele verden

5.2 Avskaffe alle former for vold mot alle jenter og kvinner, både i offentlig og privat sfære, herunder menneskehandel, seksuell og annen form for utnyttning

5.3 Avskaffe all skadelig praksis, for eksempel barneekteskap, tidlige ekteskap og tvangsekteskap samt kvinnelig omskjæring

5.4 Erkjenne og verdsette ubetalt omsorgs- og husholdsarbeid gjennom yting av offentlige tjenester, infrastruktur og sosialpolitikk samt fremme av delt ansvar i husholdet og familien, alt etter hva som passer i det enkelte land

5.5 Sikre kvinner fullstendig og reell deltakelse og like muligheter til ledende stillinger på alle nivåer i beslutningsprosessene i det politiske, økonomiske og offentlige liv

5.6 Sikre allmenn tilgang til seksuell og reprodutiv helse samt reprodutiv rettigheter, som avtalt i samsvar med handlingsprogrammet fra den internasjonale konferansen om befolkning og utvikling, handlingsplanen fra Beijing og beslutningsdokumentene fra deres respektive tilsynskonferanser

5.a Iverksette reformer for å gi kvinner lik rett til økonomiske ressurser samt tilgang til eierskap til og kontroll over jord og annen form for eiendom, finansielle tjenester, arv og naturressurser, i samsvar med nasjonal lovgivning

5.b Styrke bruken av tilpasset teknologi, særlig informasjons- og kommunikasjonsteknologi, for å styrke kvinners stilling

5.c Vedta og styrke god politikk og gjennomførbar lovgivning for å fremme likestilling og styrke jenters og kvinners stilling på alle nivåer

Mål 6. Sikre bærekraftig vannforvaltning og tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle

6.1 Innen 2030 sørge for allmenn og likeverdig tilgang til trygt drikkevann til en overkommelig pris for alle

6.2 Innen 2030 sørge for tilgang til tilstrekkelige og likeverdige sanitær-, hygiene- og toalettforhold for alle, med særlig vekt på behovene til jenter og kvinner samt personer i utsatte situasjoner

6.3 Innen 2030 sørge for bedre vannkvalitet ved å redusere forurensning, avskaffe avfallsdumping og mest mulig begrense utslipp av farlige kjemikalier og materialer, halvere andelen ubehandlet spillvann og i vesentlig grad øke gjenvinning og trygg ombruk på verdensbasis

6.4 Innen 2030 betydelig bedre utnyttelsen av vann i alle sektorer, og sikre bærekraftig uttak av og tilgang til ferskvann for å håndtere knapphet på vann og i vesentlig grad redusere antall personer som rammes av vannmangel

6.5 Innen 2030 gjennomføre en integrert forvaltning av vannressurser på alle nivåer, blant annet gjennom samarbeid over landegrensene der det er aktuelt

6.6 Innen 2020 verne og gjenopprette vannrelaterte økosystemer, herunder fjell, skoger, våtmarker, elver, vannførende bergarter og innsjøer

6.a Innen 2030 utvide det internasjonale samarbeidet og støtte oppbygging av kapasitet i utviklingsland når det gjelder virksomhet og programmer knyttet til vann- og sanitærforhold, blant annet teknologi for vannoppsamling, avsalting, effektiv bruk av vannressurser, behandling av avløpsvann, gjenvinning og ombruk

6.b Støtte og styrke medvirkning fra lokalsamfunn for å bedre forvaltningen av vann- og sanitærforhold

Mål 7. Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris

7.1 Innen 2030 sikre allmenn tilgang til pålitelige og moderne energitjenester til en overkommelig pris

7.2 Innen 2030 betydelig øke andelen fornybar energi i verdens samlede energiforbruk

7.3 Innen 2030 doble energieffektivitetsraten på verdensbasis

7.a Innen 2030 styrke det internasjonale samarbeidet for å lette tilgangen til forskning og teknologi på området ren energi, herunder fornybar energi, energieffektivisering og en avansert og renere teknologi for fossilt brensel, samt fremme investeringer i energiinfrastruktur og teknologi for ren energi

7.b Innen 2030 utbygge infrastruktur og oppgradere teknologi for å tilby moderne og bærekraftige energitjenester til alle innbyggere i utviklingsland, særlig i de minst utviklede landene, små utviklingsøystater og kystløse utviklingsland, i samsvar med landenes respektive støtteprogrammer

Mål 8. Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

8.1 Opprettholde en økonomisk vekst per innbygger som er i samsvar med forholdene i de respektive landene, og med en vekst i bruttonasjonalproduktet på minst sju prosent per år i de minst utviklede landene

8.2 Øke den økonomiske produktiviteten gjennom diversifisering, teknologisk modernisering og innovasjon, blant annet med vekt på lønnsomme og arbeidsintensive sektorer

8.3 Fremme en utviklingsrettet politikk som støtter produktiv virksomhet, opprettelse av anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon, og stimulere til formalisering av og vekst i antallet svært små, små og mellomstore bedrifter, blant annet ved å sørge for tilgang til finansielle tjenester

8.4 Til og med 2030 gradvis å bedre utnyttelsen av globale ressurser innenfor forbruk og produksjon, og arbeide for å oppheve koblingen mellom økonomisk vekst og miljøødeleggelser, i samsvar med det tiårige handlingsprogrammet for bærekraftig forbruk og produksjon, der de utviklede landene går foran

8.5 Innen 2030 oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, deriblant ungdom og personer med nedsatt funksjonsevne, og oppnå lik lønn for likt arbeid

8.6 Innen 2020 betydelig redusere andelen unge som verken er i arbeid eller under utdanning eller opplæring

8.7 Treffe umiddelbare og effektive tiltak for å avskaffe tvangsarbeid, få slutt på moderne slaveri og menneskehandel og sikre at de verste formene for barnearbeid forbys og avskaffes, herunder rekruttering og bruk av barnesoldater, samt avskaffe alle former for barnearbeid innen 2025

8.8 Beskytte arbeiderrettigheter og fremme et trygt og sikkert arbeidsmiljø for alle arbeidstakere, herunder arbeidsinnvandrere og særlig kvinnelige innvandrere, samt arbeidstakere i vanskelige arbeidsforhold

8.9 Innen 2030 utarbeide og iverksette politikk for å fremme en bærekraftig turistnæring som skaper arbeidsplasser og fremmer lokal kultur og lokale produkter

8.10 Styrke nasjonale finansinstitusjoners evne til å stimulere til og utvide tilgangen til bank- og forsikringstjenester samt finansielle tjenester for alle

8.a Øke støtten til handelsrettet bistand («Aid for Trade») til utviklingsland, særlig de minst utviklede landene, blant annet gjennom et bedre integrert rammeverk for handelsrelatert faglig bistand til de minst utviklede landene

8.b Innen 2020 utvikle og iverksette en global strategi for sysselsetting av ungdom, og gjennomføre Den internasjonale arbeidsorganisasjonens «Global Jobs Pact»

Mål 9. Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon

9.1 Utvikle pålitelig, bærekraftig og solid infrastruktur av høy kvalitet, herunder regional og grensekryssende infrastruktur, for å støtte økonomisk utvikling og livskvalitet med vekt på overkommelig pris og likeverdig tilgang for alle

9.2 Fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering, og innen 2030 betydelig øke næringslivets andel av sysselsetting og bruttonasjonalprodukt, i tråd med forholdene i de respektive landene, og doble denne andelen i de minst utviklede landene

9.3 Øke tilgangen til finansielle tjenester, herunder rimelig kreditt, for små industribedrifter og andre bedrifter, særlig i utviklingsland, og styrke disse bedriftenes integrering i verdikjeder og markeder

9.4 Innen 2030 oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med en mer effektiv bruk av ressurser og større anvendelse av rene og miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser, der alle land gjør en innsats etter egen evne og kapasitet

9.5 Styrke vitenskapelig forskning, oppgradere næringslivssektorenes teknologiske evne og kapasitet i alle land, særlig utviklingsland, herunder og innen 2030 ved å stimulere til innovasjon og ved en betydelig økning i antall ansatte innenfor forsknings- og utviklingsvirksomhet per million innbyggere, samt ved å øke bevilgningene til offentlig og privat forskning og utvikling

9.a Legge til rette for en bærekraftig og robust utvikling av infrastrukturen i utviklingsland ved å øke den finansielle, teknologiske og faglige bistanden til afrikanske land, de minst utviklede landene, kystløse utviklingsland og små utviklingsøystater

9.b Støtte nasjonal utvikling av teknologi, forskning og innovasjon i utviklingsland, herunder ved å sikre politiske rammevilkår som blant annet fremmer mangfold i næringslivet og gir handelsvarer en merverdi

9.c Øke tilgangen til informasjons- og kommunikasjonsteknologi betydelig, og arbeide for at de minst utviklede landene får allmenn og rimelig tilgang til Internett innen 2020

Mål 10. Redusere ulikhet i og mellom land

10.1 Innen 2030, og raskere enn for det nasjonale gjennomsnittet, oppnå en gradvis og varig inntektsøkning for de fattigste 40 prosent av befolkningen

10.2 Innen 2030 sørge for å myndiggjøre alle og fremme deres sosiale, økonomiske og politiske inkludering, uten hensyn til alder, kjønn, funksjonsevne, rase, etnisitet, nasjonal opprinnelse, religion eller økonomisk eller annen status

10.3 Sikre like muligheter og redusere forskjellsbehandling, blant annet ved å avskaffe diskriminerende lover, politikk og praksis og ved å fremme lovgivning, politikk og tiltak som er egnet til å nå dette målet

10.4 Vedta politikk, særlig når det gjelder skatter og avgifter, lønn og sosialomsorg, med sikte på å oppnå en gradvis utjevning av forskjeller

10.5 Bedre reguleringen av og tilsynet med globale finansmarkeder og finansinstitusjoner, og styrke gjennomføringen av regelverket

10.6 Sikre at utviklingslandene blir bedre representert og får større grad av medbestemmelse i beslutningsprosessene i globale finansinstitusjoner, slik at institusjonene blir mer velfungerende, troverdige, ansvarlige og legitime

10.7 Legge til rette for migrasjon og mobilitet i ordnede, trygge, regelmessige og ansvarlige former, blant annet ved å gjennomføre en planmessig og godt forvaltet migrasjonspolitik

10.a Gjennomføre prinsippet om særbehandling og differensiert behandling av utviklingsland, særlig de minst utviklede landene, i samsvar med avtaler med Verdens handelsorganisasjon

10.b Stimulere til offentlig utviklingsbistand og kapitalflyt, blant annet direkte utenlandske investeringer, til statene der behovet er størst, særlig de minst utviklede landene, afrikanske land, små utviklingsøystater og kystløse utviklingsland, i samsvar med landenes egne planer og programmer

10.c Innen 2030 redusere transaksjonsgebyrene til under tre prosent ved pengeoverføringer fra utflyttede til hjemlandet, og avskaffe overføringsordninger der gebyrene overstiger fem prosent

Mål 11. Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige

11.1 Innen 2030 sikre allmenn tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris, og bedre forholdene i slumområder

11.2 Innen 2030 sørge for at alle har tilgang til trygge, lett tilgjengelige og bærekraftige transportsystemer til en overkommelig pris, og bedre sikkerheten på veiene, særlig gjennom utbygging av offentlige transportmidler og med særlig vekt på behovene til personer i utsatte situasjoner, kvinner, barn, personer med nedsatt funksjonsevne samt eldre

11.3 Innen 2030 oppnå en mer inkluderende og bærekraftig urbanisering med mulighet for en integrert og bærekraftig bosettingsplanlegging og -forvaltning som gir medbestemmelse i alle land

11.4 Styrke innsatsen for å verne om og sikre verdens kultur- og naturarv

11.5 Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon i antall dødsfall og antall personer som rammes av katastrofer, herunder vannrelaterte katastrofer, samt i betydelig grad minske de direkte økonomiske tap i verdens samlede bruttonasjonalprodukt som følge av slike katastrofer, med vekt på beskyttelse av fattige og personer i utsatte situasjoner

11.6 Innen 2030 redusere negative konsekvenser for miljøet i storbyene målt per innbygger, blant annet ved å legge særlig vekt på luftkvalitet samt offentlig og annen form for avfallshåndtering

11.7 Innen 2030 sørge for allmenn tilgang til trygge, inkluderende og lett tilgjengelige grøntområder og offentlige rom, særlig for kvinner, barn og eldre samt personer med nedsatt funksjonsevne

11.a Støtte positive økonomiske, sosiale og miljømessige forbindelser mellom byområder, omland og spredtbygde områder ved å styrke nasjonale og regionale utviklingsplaner

11.b Innen 2020 oppnå en betydelig økning i antall byer og bosettinger som vedtar og gjennomfører en integrert politikk og plan med sikte på inkludering, bedre ressursbruk, begrensning av og tilpasning til klimaendringer samt evne til å motstå og håndtere katastrofer, samt utvikle og iverksette en helhetlig og altomfattende risikostyring i

forbindelse med katastrofer, i tråd med Sendai-rammeverket for katastrofeberedskap 2015-2030

11.c Bistå de minst utviklede landene med å oppføre bærekraftige og solide bygninger ved bruk av lokale materialer, blant annet gjennom økonomisk og faglig bistand

Mål 12. Sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre

12.1 Gjennomføre det tiårige handlingsprogrammet for bærekraftig forbruk og produksjon, med deltakelse fra alle land og der de utviklede landene går foran, samtidig som det tas hensyn til utviklingslandenes utviklingsnivå og muligheter

12.2 Innen 2030 oppnå en bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser

12.3 Innen 2030 halvere andelen matsvinn per innbygger på verdensbasis, både i detaljhandelen og blant forbrukere, og redusere svinn i produksjons- og forsyningskjeden, herunder svinn etter innhøsting

12.4 Innen 2020, og i samsvar med internasjonalt vedtatte rammeverk, oppnå en mer miljøvennlig forvaltning av kjemikalier og alle former for avfall gjennom hele deres livssyklus, og betydelig redusere utslipp av kjemikalier og avfall til luft, vann og jord for mest mulig å begrense skadevirkningene for menneskers helse og for miljøet

12.5 Innen 2030 betydelig redusere avfallsmengden gjennom forbud, reduksjon, gjenvinning og ombruk

12.6 Stimulere selskaper, særlig store og flernasjonale selskaper, til å innføre bærekraftige arbeidsmetoder og integrere informasjon om bærekraft i sine rapporteringsrutiner

12.7 Fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser, i samsvar med de enkelte landenes politikk og prioriteringer

12.8 Innen 2030 sikre at alle i hele verden har relevant informasjon om og er seg bevisst en bærekraftig utvikling og en livsstil som er i harmoni med naturen

12.a Støtte utviklingslandene i arbeidet med å styrke deres vitenskapelige og tekniske kapasitet til gradvis å innføre mer bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre

12.b Utvikle og innføre metoder for å overvåke konsekvensene av en bærekraftig utvikling på en turistnæring som er bærekraftig, skaper arbeidsplasser og fremmer lokal kultur og lokale produkter

12.c Redusere ineffektive subsidier til fossilt brensel ved å fjerne markedsvridninger som oppmuntrer til overforbruk, i samsvar med forholdene i de enkelte land, herunder ved å legge om skatter og avgifter og avvikle skadelige subsidier der de finnes, slik at konsekvensene for miljøet avdekkes, samtidig som det tas fullt ut hensyn til utviklingslandenes særlige behov og situasjon og eventuelle skadelige konsekvenser for deres utvikling begrenses mest mulig og på en måte som beskytter de fattige og de berørte lokalsamfunnene

Mål 13. Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem*

13.1 Styrke evnen til å stå imot og tilpasse seg klimarelaterte farer og naturkatastrofer i alle land

13.2 Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå

13.3 Styrke enkeltpersoners og institusjoners evne til å motvirke, tilpasse seg og redusere konsekvensene av klimaendringer og deres evne til tidlig varsling, samt styrke kunnskapen og bevisstgjøringen om dette

13.a Gjennomføre forpliktelsene som de utviklede landene som er part i FNs rammekonvensjon om klimaendring, har påtatt seg for å nå målet om i fellesskap og innen 2020 å skaffe 100 milliarder dollar per år fra alle kilder for å møte utviklingslandenes behov for å innføre hensiktsmessige klimatiltak og gjennomføre dem på en åpen måte, og fullt ut å operasjonalisere Det grønne klimafondet ved at fondet snarest mulig tilføres kapital

13.b Fremme ordninger for å styrke evnen til effektiv planlegging og forvaltning knyttet til klimaendringer i de minst utviklede landene og små utviklingsøystater, blant annet med vekt på kvinner og ungdom samt lokale og marginaliserte samfunn

* I erkjennelsen av at FNs rammekonvensjon om klimaendring er det viktigste internasjonale og mellomstatlige forumet for forhandlinger om globale tiltak mot klimaendringer.

Mål 14. Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling

14.1 Innen 2025 forhindre og i betydelig grad redusere alle former for havforurensning, særlig fra landbasert virksomhet, herunder forurensning forårsaket av flytende vrakrester og næringsstoffer

14.2 Innen 2020 forvalte og verne økosystemene i havet og langs kysten på en bærekraftig måte for å unngå omfattende skadevirkninger, blant annet ved å styrke systemenes motstandsevne og iverksette gjenopprettende tiltak for å gjøre havene sunne og produktive

14.3 Mest mulig begrense og håndtere konsekvensene av havforsuring, blant annet gjennom økt vitenskapelig samarbeid på alle nivåer

14.4 Innen 2020 innføre effektive tiltak for å regulere høsting og få slutt på overfiske, ulovlig, urapportert og uregulert fiske samt ødeleggende fiskemetoder, og iverksette vitenskapelig baserte forvaltningsplaner for at fiskebestandene snarest mulig kan gjenopprettes minst til et nivå som kan gi best mulig bærekraftig avkastning ut fra bestandenes biologiske særtrekk

14.5 Innen 2020 bevare minst ti prosent av kyst- og havområdene, i samsvar med nasjonal rett og folkeretten og på grunnlag av den beste vitenskapelige kunnskapen som er tilgjengelig

14.6 Innen 2020 forby visse former for fiskerisubsidier som bidrar til overkapasitet og overfiske, avskaffe subsidier som bidrar til ulovlig, urapportert og uregulert fiske samt unngå å innføre nye tilsvarende subsidier, og samtidig erkjenne at en hensiktsmessig og effektiv særbehandling og differensiert behandling av utviklingslandene og de minst utviklede landene bør være en integrert del av Verdens handelsorganisasjons forhandlinger om fiskerisubsidier

14.7 Innen 2030 øke de økonomiske fordelene for små utviklingsøystater og de minst utviklede landene som følge av en bærekraftig bruk av marine ressurser, blant annet gjennom bærekraftig forvaltning av fiskerier, akvakultur og turistnæringen

14.a Styrke vitenskapelig kunnskap, bygge opp forskningskapasitet og overføre marin teknologi, og samtidig ta hensyn til kriterier og retningslinjer fra Den mellomstatlige oseanografiske kommisjon for overføring av marin teknologi, med sikte på å bedre

tilstanden i havet og øke det marine arts mangfoldets bidrag til utviklingen i utviklingslandene, særlig i små utviklingsøystater og de minst utviklede landene

14.b Gi fiskere som driver småskala fiske med enkle redskaper, tilgang til marine ressurser og markeder

14.c Øke bevaringen og en bærekraftig bruk av havene og havressursene ved å gjennomføre folkerettslige bestemmelser slik de er nedfelt i FNs havrettskonvensjon, som utgjør rettsgrunnlaget for bevaring og bærekraftig bruk av havet og havressursene, slik det også framgår av punkt 158 i FN-rapporten «The Future We Want»

Mål 15. Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av arts mangfold

15.1 Innen 2020 sikre bevaring, gjenoppretting og bærekraftig bruk av ferskvannsbaserte økosystemer og tjenester som benytter seg av disse økosystemene, på land og i innlandsområder, særlig skoger, våtmarker, fjell og tørre områder, i samsvar med forpliktelser i henhold til internasjonale avtaler

15.2 Innen 2020 fremme gjennomføring av en bærekraftig forvaltning av all slags skog, stanse avskoging, gjenopprette forringede skoger og i betydelig grad øke skoggjenreising og nyplanting på globalt nivå

15.3 Innen 2030 bekjempe forørkning, gjenopprette forringet land og matjord, herunder landområder som er rammet av forørkning, tørke og oversvømmelser, og arbeide for en verden uten landforringelse

15.4 Innen 2030 sikre bevaring av økosystemer i fjellområder, herunder deres biologiske mangfold, slik at de skal bli bedre i stand til å yte viktige bidrag til en bærekraftig utvikling

15.5 Iverksette umiddelbare og omfattende tiltak for å redusere ødeleggelsen av habitater, stanse tap av biologisk mangfold og innen 2020 verne truede arter og forhindre at de dør ut

15.6 Fremme en rettferdig og likelig deling av fordelene knyttet til bruk av genressurser, og fremme en formålstjenlig tilgang til slike ressurser i tråd med internasjonale avtaler

15.7 Treffe umiddelbare tiltak for å stanse krypskyting og ulovlig handel med vernede plante- og dyrearter og håndtere både tilbuds- og etterspørselssiden ved handelen med ulovlige produkter fra viltlevende dyr

15.8 Innen 2020 innføre tiltak for å unngå innføring og spredning av fremmede arter og for i betydelig grad å redusere fremmede arters påvirkning på land- og vannbaserte økosystemer, samt kontrollere eller utrydde prioriterte miljøfremmede arter

15.9 Innen 2020 innarbeide prinsipper om økosystemer og biologisk mangfold i nasjonale og lokale planleggings- og utviklingsprosesser, strategier for fattigdomsreduksjon samt regnskaper

15.a Skaffe til veie og oppnå en betydelig økning i finansielle ressurser fra alle kilder med sikte på bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold og økosystemer

15.b Skaffe til veie betydelige ressurser fra alle kilder og på alle nivåer for å finansiere en bærekraftig skogforvaltning, og sørge for virkemidler egnet til å fremme slik forvaltning i utviklingslandene, blant annet for bevaring og nyplanting av skog

15.c Øke den globale støtten til tiltak for å bekjempe krypskyting og ulovlig handel med vernede arter, blant annet ved å styrke lokalsamfunnenes evne til å benytte de muligheter som finnes for å opprettholde et bærekraftig livsgrunnlag

Mål 16. Fremme fredelige og inkluderende samfunn med sikte på bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer

16.1 Oppnå en betydelig reduksjon i alle former for vold og andelen voldsrelaterte dødsfall i hele verden

16.2 Stanse overgrep, utnyttning, menneskehandel og alle former for vold mot og tortur av barn

16.3 Fremme rettsstaten nasjonalt og internasjonalt, og sikre lik tilgang til rettsvern for alle

16.4 Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon av ulovlige finans- og våpenstrømmer, gjøre det enklere å spore opp og returnere stjålne eiendeler samt bekjempe alle former for organisert kriminalitet

- 16.5** Oppnå en betydelig reduksjon i alle former for korrupsjon og bestikkelser
- 16.6** Utvikle velfungerende, ansvarlige og åpne institusjoner på alle nivåer
- 16.7** Sikre lydhøre, inkluderende, medbestemmende og representative beslutningsprosesser på alle nivåer
- 16.8** Utvide og styrke utviklingslandenes deltakelse i institusjoner for global styring
- 16.9** Innen 2030 sikre juridisk identitet for alle, herunder fødselsregistrering
- 16.10** Sikre allmenn tilgang til informasjon og beskytte grunnleggende friheter, i samsvar med nasjonal lovgivning og internasjonale avtaler
- 16.a** Styrke relevante nasjonale institusjoner, blant annet gjennom internasjonalt samarbeid, med sikte på å bygge kapasitet på alle nivåer, og særlig i utviklingsland, for å forebygge vold og bekjempe terrorisme og kriminalitet
- 16.b** Fremme og håndheve ikke-diskriminerende lover og politikk for bærekraftig utvikling

Mål 17. Styrke gjennomføringsmidlene og fornye globale partnerskap for bærekraftig utvikling

Finans

- 17.1** Styrke mobiliseringen av nasjonale ressurser, blant annet gjennom internasjonal støtte til utviklingsland, med sikte på å bedre landenes evne til å kreve inn skatter og andre avgifter
- 17.2** Påse at de utviklede landene fullt ut gjennomfører sine offisielle bistandsforpliktelser (ODA) overfor utviklingslandene, blant annet forpliktelsen som mange av dem har påtatt seg til å gi 0,7 prosent av ODA/BNI i bistand til utviklingsland og 0,15–0,20 prosent av ODA/BNI til de minst utviklede landene; ytere av ODA oppfordres til å vurdere å gi minst 0,20 prosent av ODA/BNI i bistand til de minst utviklede landene
- 17.3** Mobilisere ytterligere finansielle ressurser til utviklingslandene fra flere kilder
- 17.4** Bistå utviklingslandene i å oppnå langsiktige og bærekraftige gjeldsvilkår gjennom en samordnet politikk for å fremme gjeldsfinansiering, gjeldslette eller omstrukturering

av gjeld, og behandle de fattigste og mest gjeldstyngede landenes utenlandsgjeld på en måte som reduserer gjeldsrelatert nød

17.5 Vedta og gjennomføre investeringsfremmende ordninger for de minst utviklede landene

Teknologi

17.6 Bedre tilgangen til og styrke samarbeidet mellom nord og sør, sør og sør og det triangulære samarbeidet regionalt og internasjonalt om vitenskap, teknologi og innovasjon, og forbedre kunnskapsdelingen på gjensidig avtalte vilkår, blant annet gjennom bedre samordning av eksisterende ordninger, særlig på FN-nivå, og gjennom en global ordning for tilgjengeliggjøring av teknologi

17.7 Fremme utvikling, overføring, spredning og formidling av miljøvennlig teknologi til utviklingsland på gunstige vilkår, blant annet på konsesjonelle og preferensielle vilkår, etter gjensidige avtaler

17.8 Fullt ut igangsette teknologibanken og ordningen for kapasitetsoppbygging innenfor vitenskap, teknologi og innovasjon for de minst utviklede landene innen 2017, og øke bruken av tilpasset teknologi, særlig informasjons- og kommunikasjonsteknologi

Kapasitetsbygging

17.9 Øke den internasjonale støtten til gjennomføring av en effektiv og målrettet kapasitetsoppbygging i utviklingsland og dermed støtte nasjonale planer for gjennomføring av alle bærekraftsmålene, blant annet gjennom samarbeid mellom nord og sør, sør og sør og triangulært

Handel

17.10 Fremme et allment, regelbasert, åpent, ikke-diskriminerende og likeverdig multilateralt handelssystem underlagt Verdens handelsorganisasjon, blant annet ved å slutføre forhandlingene under organisasjonens Doha-runde

17.11 Betydelig øke utviklingslandenes eksport, særlig med sikte på å doble de minst utviklede landenes andel av verdens eksport innen 2020

17.12 I praksis gi alle de minst utviklede landene betimelig og varig avgifts- og kvotefri markedsadgang, i samsvar med beslutninger i Verdens handelsorganisasjon, blant

annet ved å sikre at det anvendes klare og enkle preferanseopprinnelsesregler på importvarer fra de minst utviklede landene, og bidra til å lette markedsadgangen

Systemiske spørsmål

Politisk og institusjonell samstemthet

17.13 Styrke stabiliteten i verdens makroøkonomi, blant annet gjennom politisk samordning og samstemthet

17.14 Oppnå en mer samstemt politikk for bærekraftig utvikling

17.15 Respektere hvert lands politiske handlingsrom og lederskap med hensyn til å etablere og gjennomføre egen politikk for fattigdomsbekjempelse og bærekraftig utvikling

Partnerskap mellom flere interessenter

17.16 Styrke det globale partnerskapet for bærekraftig utvikling, som følges opp av partnerskap mellom flere interessenter med sikte på å mobilisere og dele kunnskap, ekspertise, teknologi og finansielle ressurser for å bidra til at alle land, særlig utviklingslandene, når bærekraftsmålene

17.17 Stimulere til og fremme velfungerende partnerskap i det offentlige, mellom det offentlige og private og i det sivile samfunn, på grunnlag av partnerskapenes erfaringer og ressursstrategier

Data, overvåking og ansvarlighet

17.18 Innen 2020 øke støtten til kapasitetsoppbygging i utviklingsland, også i de minst utviklede landene og små utviklingsøystater, for i betydelig grad å bedre tilgangen på pålitelige og aktuelle data av høy kvalitet fordelt etter inntekt, kjønn, alder, rase, etnisitet, migrasjonsstatus, funksjonsevne, geografisk plassering og andre kjennetegn som er relevante i nasjonal sammenheng

17.19 Innen 2030 bygge videre på eksisterende initiativer for å utarbeide metoder for å måle den framgangen som gjøres i retning av bærekraftig utvikling, og som utfyller bruttonasjonalproduktet, samt støtte utviklingslandenes kapasitetsoppbygging på statistikkområdet